

8.2 Koks turi būti viešas žodis?

Kasdienėje aplinkoje kalbame paprastai, konkrečiai, jausmingai, ekspresyviai, trumpindami žodžius, pasitelkdami vaizdingus posakius, idiomias, į savo kalbą įterpdami kitų kalbų žodžių, žargonizmų, dažnai net ir be reikalo kartodami vienus ar kitus žodžius, kitaip tariant, šnekame taip, kaip išmanome. Kalbėdami viešai elgiamės kitaip – apgalvojame žodžius, atsižvelgdami į situaciją, stengiamės paisyti objektyvumo, aiškumo, tikslumo, glaustumo reikalavimų. Šioje pamokoje, apibendrindami temos „Laisvo žmogaus laikysenos“ lietuvių kalbos pažinimo pamokas, kartu ieškosime atsakymo į klausimą, koks turi būti viešas žodis.

 1 užduotis. Perskaitykite tekstą, atsakykite į klausimą ir atlikite užduotis.

Taisyklingumas yra pagrindinis reikalavimas ne tik rašytinei, bet ir sakytinei kalbai. Tik tada, kai kalbėtojo (ar pašnekovo) kalba nepriekaištinga, jos reikšmė suvokiama iš karto. O jeigu kalbėtojas netaisyklingai taria ar kirčiuoja, jeigu daro daug gramatinių klaidų? Tuomet jo šneka pažeidžia mūsų kalbos jausmą ir atitraukia dėmesį nuo kalbos esmės. „Niekas negali įeiti į širdį, kas ausyje, nelyginant kokiam prieškambarėje jau ima ir užkliūva“, – sakė Markas Kvintilianas. O tame „prieškambarėje“ gyvena kalbos jausmas, kuris akimirksniu nustato kalbos taisyklingumą, žodžio ir sakinio reikšmę, atitikimą ar neatitikimą situacijai.

Kalba yra veidrodis: ji rodo mūsų mąstymą, protingumo lygį ir požiūrį į tautos ir šalies reikalus. Jeigu aš neaiškiai kalbu, vadinasi, mano galvoje – miglos. Kas gali patikėti man svarbų reikalą? Jeigu kalbu netaisyklingai – nevertinu kalbos, vadinasi, negerbiu nė tautos, kuri ta kalba šneka. O jeigu negerbiu tautos, kaip galiu atstovauti jos interesams? Dar daugiau: jeigu kalbu bet kaip, negerbiu savęs, tai kodėl noriu, kad kiti mane gerbtų?

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

1. Koks svarbiausias reikalavimas, keliamas sakytinei ir rašytinei kalbai?

1 taškas

2. Iš pirmojo sakinio išrašykite daiktavardžius, būdvardžius, dalelytes ir jungtukus.

Daiktavardžiai

Būdvardžiai

Dalelytės

5 taškai

Jungtukai

3. Nustatykite, kokios kalbos dalys yra paryškinti žodžiai.

1 taškas

Jeigu aš **neaiškiai** _____ kalbu, vadinasi, **mano** _____ galvoje – miglos.

8.2 Koks turi būti viešas žodis?

4. Toliau skaitydami tekstą, nurodykite paryškintų žodžių gramatinius požymius. Jei nėra gramatinio požymio, rašykite brūkšnij („-“). Tinkamai nurodytas požymis – +0,5 taško, netinkamai – -0,5 taško.

10 taškų

Kai **kurie** mano: kur reikės, **kalbėsiu taisyklingai**. Nieko neišeis, kaip **įpratęs**, taip važiuosi. **Juk** ne veltui liaudies išmintis sako: „Arklį **pažįsta** iš dantų, žmogų **iš** žodžių.“

Zita Nauckūnaitė „Iškalbos mokymas“

Žodis	Kalbos dalis / veiksmažodžio forma	Giminė	Skaičius	Linksnis	Laikas	Asmuo
<i>kurie</i>						

5. Apibendrinami 1 užduotį, užbaikite sakinį.

2 taškai

Pirmausia viešas žodis turi būti _____ – juk kalbėdami _____

_____

_____.

8.2 Koks turi būti viešas žodis?

 2 užduotis. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimą, atlikite užduotis.

Taip pat svarbu, kad kalba būtų aiški – nuosekli, konkreti ir glausta. „Joks kitas dalykas neišmoko tiek logiškai galvoti, kaip kalba, nes be kalbos nėra minties. Tik per kalbos aiškumą pasiekiamo minties aiškumą“, – teigė kalbininkas Juozas Balčikonis.

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

 1. Koks antras svarbus reikalavimas, keliamas sakybinei ir rašytinei kalbai?

1 taškas

2. Toliau skaitydami tekstą, įrašykite praleistas raides. Tinkamai įrašyta raidė – 0,5 taško.

8 taškai

Šneka panaši į kino film__ : kadrai keičia vienas kit__, nesugrį__ i a__ gal ir nepasiži__ rėsi, kaip ten buvo. Skait__ tojas, ko nesuprat__ s, gali atsiversti perskait__ tus puslapius ir vėl juos peržvel__ ti. Klaus__ tojas to negali. Todėl itin svarbu tinkamai i__ dėstyti medžiagą taip, kad b__ tum tikras, jog klaus__ tojas seka tavo mint__ nuo pradžios iki galo. Juk ne__ manoma ilgai klaus__ tis to, kuris nuo vienos minties šokinėja prie kitos.

Zita Nauckūnaitė „Iškalbos mokymas“

3. Skaitydami tekstą, įrašykite tinkamas galūnes. Tinkama galūnė – 0,5 taško.

14 taškų

Kaip pasakyti, kad tai, kas aišku man, būt__ aišku ir mano klausytojams?

Viena didžiaus__ kliūč__ aiškiai kalbai – aukšt__, abstrakč__ posak__ vartojimas. Pasirodo, mes ne tiek klausomės kalbos, kiek matome ir jaučiame j__. Todėl žodž__, nesukeliant__ vaizdo, mus vargina lyg vaik__ neilustruota knyga. Abstrakč__ žodžiais pasakyta mint__ yra tarsi tušč__ kambar__: jam__ nėra nieko, už ko galėt__ užkliūti akis. Kai pridėdame išraišking__ detal__ arba vaizduojame mint__ kaip trump__ siužet__, mes tarsi apstatome t__ kambar__, pateikiame klausytojams gyv__ vaizd__ to, apie ką kalbame. Tik aiški, paprasta kalba priverčia žmog__ mąstyti. Todėl reikia vartoti įprastus posakius ir vaizduoti tai, ką auditorija gerai žino iš savo kasdienybės, t. y. į sakom__ dalyk__ žiūrėti klausančiojo akimis.

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

4. Toliau skaitydami tekstą, įrašykite praleistas raides. Tinkamai įrašyta raidė – 0,5 taško.

9 taškai

Sakoma, kad žodis yra s__ jungininkas, kuris visada pasiruoš__ s__ tav__ i__ duoti. Jei žodž__ per daug, jie u__ temdo mint__ ir veik__ priešingai, negu tikėtasi. Pasakyti tik tai, kas b__ tina, ir nieko daug__ yra, ko gero, pats sunk__ sias dal__ kas. Daug__ ma mūsų__ n__ same link__ laik__ tis minties disciplinos, nors liaudies išmintis ir perspėja: „Ilgos kalbos rėčiu gaudomos, trumpas žodis širdin dedamas.“ Tik glaustumas suteikia kalbai jėg__ .

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

8.2 Koks turi būti viešas žodis?

5. Apibendrinami 2 užduotį, užbaikite sakinį.

2 taškai

Antra, viešas žodis turi būti _____: _____.

3 užduotis. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimą, atlikite užduotis.

Kalbos tinkamumas – vienas kertinių teksto kūrimo dalykų. Nuo pat Antikos laikų yra pabrėžiama, jog kaip tik tinkamumo labiausiai reikia siekti ir kaip tik jo sunkiausia išmokyti (Ciceronas). Jis reikalauja, kad žodžiai atitiktų mintį, kad pagal mintį, jos žodinę bei sintaksinę išraišką būtų pritaikytas kalbos tonas ir neverbalinės išraiškos priemonės ir kad visa tai: mintys, žodžiai, sintaksinės figūros, kalbos tonas, gestai ir mimika atitiktų SAT (situaciją, adresatą, tikslą).

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

1. Koks trečias – esminis – reikalavimas, keliamas sakybinei ir rašytinei kalbai?

1 taškas

2. Iš teksto išrašykite 2 žodžius, turinčius aukščiausiojo laipsnio priesagas.

2 taškai

3. Toliau skaitydami sudėkite praleistus skyrybos ženklus.

6 taškai

Taigi esant paprastai situacijai ir kalbėti reikia paprastai, oficialioje aplinkoje – dalykiškai iškilmingoje ar šventiškoje – pakiliai emociškai ir pan. Kalbos tinkamumo principas taip pat reikalauja, kad išraiškos priemonės atitiktų esmę pasakojimo vaizduojamo ar samprotavimo.

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

4. Paaiškinkite, kodėl prireikė šių skyrybos ženklų. Ką jie skiria?

2 taškai

8.2 Koks turi būti viešas žodis?

5. Apibendrinami 3 užduotį, papildykite sakinį.

1 taškas

Dar nuo _____ pabrėžiama, kad vienas kertinių teksto kūrimo dalykų yra _____.

4 užduotis. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimą, atlikite užduotis.

Jau nuo senų laikų žmonės aiškinosi, kodėl vieni kalbėtojai įtikina, o kiti ne. Pasirodo, klausytojai priima kalbančiojo idėjas dėl dviejų priežasčių:

- arba jie yra įtikinti kalbančiojo argumentų,
- arba emociškai paveikti minčių raiškos ir paties kalbėjimo.

Gera garsų darna, lengvai plaukiantys, sklandūs sakiniai, t. y. kalbos gyvumas – itin siektina sakomosios kalbos ypatybė, kuria turėtų pasižymėti tiek informacinės, tiek įtikinimo, tiek skatinimo bei proginės kalbos.

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

1. Koks kitas reikalavimas, keliamas sakytinei ir rašytinei kalbai?

1 taškas

2. Pabraukite šių sakinių gramatinius centrus.

4 taškai

Kalbą gyvą daro ir šnekamosios kalbos intonacijos.

Ištark draugiškai žmogaus vardą ir būsi jam pasakęs efektingai veikiančią komplimentą.

Kam reikalinga kalba? Tam, kad mes galėtume bendrauti, perteikti vieni kitiems žinias, kad galėtume veikti kitų žmonių jausmus ir valią.

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

3. Patarimuose pavartokite tinkamą veiksmažodžio formą.

22 taškai

(Nevartoti) _____ dviejų žodžių ten, kur (pakakti) _____ vieno. Tik aiški ir paprasta kalba (priversti) _____ klausytojus „matyti“, todėl palyginimams (panaudoti) _____ tai, ką auditorija gerai (žinoti) _____ iš savo kasdienybės. (Vartoti) _____ žodžius, kurie ką nors (reikšti) _____ tavo klausytojams, o ne tik tau pačiam. (Panaudoti) _____ tiek skirtingų raiškos priemonių, kiek (reikėti) _____ kalbos aiškumui. (Mokytis) _____ susivaldyti, kad (neišsprūsti) _____ tau pačiam netikėtas žodis. Prieš auditoriją (kalbėti) _____ literatūrine kalba. (Vengti) _____ klišių: jos (varginti) _____, nes yra jau įkyrėjusios. (Stengtis) _____ prabilti šviežiai, originaliai. Žodžiai, kurie (erzinti) _____ ir (trikdyti) _____ klausytojus, nevertotini. (Kratytis) _____ pertarų. (Sustoti) _____, (padaryti) _____ pauzę ir bent kelias dešimtis sekundžių (kalbėti) _____ be é-é-é. (Jausti) _____ atsakomybę už žodį.

Pagal Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

8.2 Koks turi būti viešas žodis?

5 užduotis. Įsivaizduokite, kad rašėte pastraipą „Koks turi būti viešas žodis?“. Remdamiesi temos medžiaga ir nagrinėtais sakytinei ir rašytinei kalbai keliamais reikalavimais, atlikite užduotis.

1. Parašykite pastraipos apibendrinimą. Nurodykite 4-5 viešo žodžio požymius.

5 taškai

Taigi apibendrinant galima teigti, kad _____

---

2. Kuris reikalavimas, keliamas sakytinei ir rašytinei kalbai, arba viešo žodžio požymis jums atrodo svarbiausias? Užrašykite 3 požymius pagal mažėjantį reikšmingumą.

3 taškai

Svarbiausias

Svarbesnis

Svarbus

